

PIŠE: SONJA BISERKO

Kreativiji pristup Evrope prema Zapadnom Balkanu

U svom angažmanu u region, Evropska unija došla do tačke kad je potreban novi pristup zemljama koje godinama nastoje da ispune kriterijume za sticanje kandidatata za članstvo.

Zašto smatram da je taj novi pristup od kardinalnog značaja za napredak celog regiona i njegove odnose sa Unijom?

Pre svega zato što su mnoge teme - saradnja u oblastima sloboda, bezbednosti, pravosuđa i integracije građana - vrlo bitne u razmatranju procesa integracije Zapadnog Balkana u Evropsku uniju.

Međutim, za pravu predstavu o ovim temama treba imati i potpuno jasnu predstavu o aktuelnoj situaciji u regionu. Ta je situacija, nažalost, zabrinjavajuća, jer u nekim zemljama regiona još uvek nisu stvorene elementarne pretpostavke za istinsku demokratsku konsolidaciju i, time, istinsku normalizaciju odnosa sa susedima.

Kakvo je stanje u ovom trenutku?

Bosna i Hercegovina je blokirana unutrašnjom krizom na koju presudno utiče politika zvaničnog Beograda. Makedonija još uvek nema snage za otvaranje ozbiljnog dijaloga sa Grčkom. Problem odnosa dveju zemalja - koji sputava identitet Makedonije kao države - urušava poziciju Makedonije u odnosu na EU, ali i na region.

Slično je i sa Kosovom. Savetodavno mišljenje Međunarodnoga suda pravde u Hagu je potvrdilo legalnost kosovske nezavisnosti, ali nije promenilo odnos Srbije prema Kosovu. Izveštaj Dika Martija o trgovini ljudskim organima zadao je težak udarac kredibilitetu kosovske države.

Crnogorcima se još uvek ne priznaje identitet, ali se Crna Gora ipak sve više demokratski konsoliduje i

situacija u toj zemlji je bolja nego u nekim drugim. Crna Gora se sigurnim koracima kreće ka NATO i EU, i to brže od Srbije.

Treba imati u vidu da je ovde reč o dva paralelna procesa. O procesu državne konsolidacije i procesu tranzicije novih država u višepartijski demokratski sistem i tržišnu privredu. Oba se procesa odvijaju sporo, isuviše sporo.

Prvi proces je u nekim zemljama, kako sam već naznačila, vrlo fragilan i opterećen etničkim tenzijama.

Što se tiče demokratske tranzicije, prevagu još uvek odnose autoritativne prirode društava, premda su u njima formalno uspostavljeni višepartijski sistemi. Mnogo toga što je postignuto u prošlosti napušta se u ime „novih vrednosti“, dok se antikomunizam koristi kao paravan za promociju arhaičnih nacionalnih ideologija. Sve u svemu, uspostavljanje istinskog sistema demokratskih vrednosti, političkog pluralizma i slobodnog tržišta nailazi na žestoke otpore.

Među najvećim preprekama suštinskom napretku regiona jeste odnos Srbije prema susedima i, posebno, njena stalna pretenzija da u njima ostvaruje dominantan uticaj. Time politika zvaničnog Beograda sputava demokratsku konsolidaciju njegovih suseda, uspostavljanje zaista produktivne regionalne saradnje i brže kretanje regiona ka Evropskoj uniji i NATO.

Dve decenije nakon raspada SFRJ aktuelni politički lideri Srbije još ne razumeju suštinski značaj regionalne saradnje u kontekstu evropskih perspektiva. To nerazumevanje usporava rešavanje otvorenih pitanja među zemljama regiona, i to uprkos intenzivnim

regionalnim kontaktima, uključujući i one na najvišem nivou.

U Beogradu još uvek prevladava mišljenje da "granice u regionu još nisu konačne". To posebno pogađa Bosnu i Hercegovinu, jer zvanična politika Beograda tamo potstiče i podržava status quo, ali i secesionističku politiku rukovodstva srpskog entiteta. U suštini, Beograd istrajava na Miloševićevom regionalnom projektu, ali ga danas sprovodi „drugim sredstvima“.

Srbija je takođe, jedina zemlja u regionu koja se još nije opredelila u pogledu vlastite budućnosti. Još nije odlučila da li je njena budućnost u Evropi ili na takozvanom Istoku. Srpska pozicija je još uvek „negde između“.

Osim toga neka nedavna zbivanja izazvala su veliku zabrinutost u regionu. Ona ilustruju neiskrenost srpske politike prema regionu i ambicije Srbije da utiče na unutrašnje situacije u suverenim državama.

Bez obzira na izvestan napredak ostvaren u saradnji tužilaštava za ratne zločine u regionu, nedavno otvaranje slučajeva Ejupa Ganića, Ilije Jurišića, Tomislava Purde, Jove Divjaka i, posebno "žute kuće", razlog su za veliku zabrinutost. Očigledno je da Beograd i dalje nastoji da reinterpretira istoriju ratova devedesetih, jer su sve ove situacije provocirali JNA i srpske snage.

Drugo se odnosi na predstojeći popis stanovništva u Srbiji i regionu. Na delu je nova strategija, a to je očuvanje i jačanje odnosa između matice i takozvane dijaspor, i matične države i Srba u regionu. U tom se kontekstu Crna Gora i dalje percipira kao privremena tvorevina.

U celini, nažalost, u regionu je poslednjih godina zabeležen trend političke i ekonomske regresije. Svakako, da je, što se ekonomske situacije tiče, region pogodila i globalna ekonomska i finansijska kriza.

No, ipak, unutrašnji problemi u svakoj pojedinačnoj zemlji regiona i politika Beograda osnovni su uzroci blokade i stagnacije društava u regionu.

Tačno, mnogo toga se promenilo zahvaljujući naporima Evropske unije i njenoj politici uslovljavanja. Ali, Zapadni Balkan nije iskoristio svoje potencijale, jer se našao u klopci ili blokadi, kako regresivnih i neodgovornih politika i svojih političkih elita, tako i sveprisutne korupcije. Sve je očiglednije da region nema kapacitet, političku volju, političku odgovornost i političku kulturu,

koje od njega očekuju evropska agenda, standardi i kriterijumi.

Upravo zbog toga neophodan je sasvim novi pristup regionu, što podrazumeva i da angažman EU bude mnogo intenzivniji i direktniji, a strategija kreativnija.

Znam da je mnogo lakše reći nego uraditi. Pa, ipak, jedini način da se preokrenu sadašnji negativni trendovi jeste, da sve zemlje u regionu što pre dobiju status kandidata za članstvo u EU. Uslovljavanjima uglavnom treba izložiti one koji opstruiraju reforme na domaćem i regionalnom planu.

Isto tako, i to posebno kada je reč o Bosni i Hercegovini, članstvo u NATO je vitalno za bezbednost i stabilnost, ali i za stavljanje tačke na pitanje granica i državnosti u regionu.

Na kraju - a imajući u vidu spomenute teme - treba imati u vidu da agende političkih elita i građana regiona nisu nužno podudarne. U stvari, status kandidata podudara se sa željama većine stanovništva zemalja Zapadnog Balkana, pritisnutih ogromnim ekonomskim i socijalnim problemima.

I to ne samo zbog predpristupnih fondova, mada oni jesu važni. Status kandidata bi ohrabrio građane da preuzmu odgovornost u rešavanju svojih najvećih problema. Predpristupni fondovi i status kandidata, zajedno, mogu biti od pomoći da se spreči novi talas socijalne radikalizacije.

Istovremeno, veoma je važno svakom građaninu regiona približiti evropske ideje, koncepte i vrednosti. To nije lako, jer i sama Evropa, između ostalog, sada preispituje neke svoje koncepte.

Ali se u svemu tome uvek mora insistirati da pravna država, poštovanje ljudskih prava i demokratski pluralizam konačno postanu sastavni delovi svih ovih društava.

Konačno, važno je da Balkan počne da se oseća delom samo jedne evropske porodice i da, u svojim okvirima, region i pojedinačne zemlje, kao i sami građani počnu da tragaju - ako ne za najboljim, onda za najoptimalnijim - rešenjima za osvaženje svojih vitalnih interesa.

Izlaganje na skupu „Evropski parlamentarci - Zapadni Balkan“, u Briselu, 13. aprila 2011